

F:16vlz

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	
Издание №	Година .....
Број на	Дата .....
София 1113, Бул. Шипченски път, бр. 17 т. 02/10 9 49 33; ф. 02/10 9 21 91	

626 (03.VIII.2016г.)

СТАНОВИЩЕ

на проф. дин Витка Тошкова за научната продукция на гл. ас. д-р
ВЛАДИМИР НИКОЛОВ ЗЛАТАРСКИ, единствен участник в конкурса за
присъждане на академичната длъжност „ДОЦЕНТ” в Института за
исторически изследвания - БАН

Представените за оценка статии, студии и хабилитационен труд (извън темата на дисертацията) изследват отношенията на България с балканските страни и с онези европейски държави – Германия и Австро-Унгария, (без да се пренебрегват дипломатическите действия на Русия, Франция, Турция, Гърция, Сърбия), които искат да се утвърдят като решаващи фактори на Стария континент през първата половина на ХХ век. Усилията на Берлин и Виена да наложат преориентирането или „съблазняването” на понеслата военен погром в току-що отшумялата Балканска война България е тема на цитираната монография. Още в заглавието на труда – „Неискрените. България, Румъния и Централните сили (1913-1914)” се открояват акцентите в проучването. Те са показани чрез анализа на заредените с подмолни и явни сблъсъци месеци след жестокото българско поражение в Междусъюзническата война (юли 1913 г.), допуснато от „недалновидното планиране на войната” в името на националното обединение с доскорозните единомишленици – балканските съседи. Д-р Златарски не случайно се ориентира към този проблем. Неговите предварителни проучвания потвърждават констатацията, че темата е недостатъчно изчерпателно осветлена в българската историография и то „в контекста” на военнополитическите претенции към региона на Централните сили. Поставената от автора цел да анализира установяването на „новия тип общуване между София и Букурещ” в условията на „неизяснените отношения” между Берлин и Виена до началото на Голямата война е постигната в мащаби, в които се вписват детайлно проследените дипломатически сондажи и преговори. Но авторът е „освежил” монографията и с често даваните персонални характеристики за отделни дипломати, външни и военни министри, кралски особи. Преценките за техните лични и служебни качества и уменията при изпълнението на указанията за реализацията на даден демарш често допълват причините за успеха или провала на отделни геополитически комбинации, инициирани било от Берлин, Виена и Петербург, било от балканските държави.

Безспорен принос на труда е изворовата база – привлечени са огромен брой дипломатически документи, издирени в България (ЦДА) и Германия, както и документи от личите архивни колекции на цар Фердинанд, Васил Радославов, Симеон Радев. Проучени са достъпните спомени и дневници,

както и литературата (в изобилие у нас и чужбина по общи и конкретни теми), позната на автора в детайли.

Добре обмислена е и структурата на монографията. Въвеждащият раздел запознава читателя с блоковата конфронтация между Великите сили от началото на века до директните сражения през Европейската, бързо превърнала се в Първа световна война. Посочени са аспирациите на страните, водили Балканските войни. Коментирани са позициите на Германия, Австро-Унгария, Русия към Турция и нейните балкански противници. С убедителни аргументи са показани опитите (успешни и неуспешни) за привличането на София към Виена чрез сближаване с Букурещ, политиката на Берлин (с променящи се симпатии и антипатии към София, благосклонност към Атина и пр.), незаглъхващите противоречия между Сърбия и България, липсата на координация между Централните сили, за да бъде съблазнена България и нейното безплодно лавиране между Тройния съюз и Антантата, успехите на твърде умелата (понякога коварна) румънска дипломация.

Следващите три части – „Срещу изолацията”, „Новата актуалност” и „В навечерието и началото”, проследяват документално опитите на България да излезе от изолацията, да се постигне сближение с по-благосклонната към София Виена, да се спечели Букурещ, да се умилостиви Берлин. Д-р Златарски разглежда тези усилия на българските управляващи и отзвуката им в столиците-обекти почти по часове, за да заключи, че в края на 1913 г. Германия продължава да залага на съюза си с Румъния, да предпочита Гърция, но да не толерира един съюз между Виена и София. И през първите месеци на 1914 г. се забелязва германската въздържаност към България, като се предпочита „спокойствието” на Гърция и Сърбия. При това нараства и германско-руският антагонизъм. Появилото се намерение Германия да влияе за евентуално сближение между Румъния и България остава илюзорно. Незначителни са и резултатите от засилената българска пропаганда в Румъния, а и в Германия. Дори повече се култивира недоверие към българското правителство, поощрено от тандема между Германия и Румъния. Изтъкнат е и различният подход при подбора на дипломатически и журналистически кадри в балканските страни, но без България, където партийният принцип е валиден. Трансформацията в румънските приоритети (за разлика от България) е съобразена с международните размествания и по-обиграните подходи на Букурещ, засилвайки руско-румънските контакти чрез подготовка на династически брак. В същото време България се опитва да изтъргува участието си в Тройния съюз. Оказват се обаче напразни усилията на Германия и Австро-Унгария да привлекат на своя страна (в началото на войната) и един балкански съюзник. Авторът поставя по-голямата отговорност за този

провал върху Берлин и върху несъстоятелното предпочитание да се изгради съюз между неславянските държави. Добре формулирани са изводите в заключението – за доминиращия страх сред балканското население и балканските лидери да решат тежките си национални проблеми с избухналата война (България и македонския въпрос); за предпочитаната неутрална позиция (от Гърция и Турция); за „фалшивия диалог” между България и Румъния, без постигане на разбирателство дори за моста над р. Дунав и с „неискреност” (повече като че ли от страна на Букурещ, макар че се обвинява в това България). Берлин е определен като по-отговорен за неуспеха във войната и за това, че няма „ясни цели в своята балканска политика” и действа „на парче”. За Виена авторът посочва (и доказва), че е „по-целесообразна”.

Кратко показаните приноси в хабилитационния труд не ощетяват положителното впечатление от стила на автора, който е написал изследването, без да робува на научния шаблон. Умението да излезе извън строгите стандарти на научното изложение е още по-ценно, защото е съчетано с анализа на много детайли от българо-румънските, българо-германските, българо-австрийските и пр. отношения, открити в издирените архивни колекции. С това трудът прави съществено допълнение към външнополитическата историография на България.

Освен изискванията да се изтъкнат приносите в монографичния труд ще отбележа и участието на д-р Златарски с доклади в научни конференции (справка: приложеният списък). Той успешно се представя и в международни научни проекти на БАН (200 години от рождението на Ото фон Бисмарк), в проекти на Секция „Нова Българска история” и на ИИИ за „Иван Евстратиев Гешов (1849-1924) – държавник, общественик и меценат на българската наука и култура”, за „Голямата война (1914-1918) и българите: Политика, идеология, общество” и др. Избран е и за консултант и експерт на документални филми в Германската обществена телевизия, както и от Министерството на външните работи на РБ.

Коректно са изброени цитиранията на негови публикации от други автори.

Споделям изцяло и направената самооценка от д-р Златарски за научните приноси. Той е употребил събраните данни от различните фондове на Политическия архив на германското външно министерство, на централизирания Федерален архив (след обединението), на германската главна квартира, от библиотеките в Берлин, Мюнхен и Хамбург, за да представи с непознати нюанси сложната балканска и европейска геополитическа панорама. Достъпът до нови извори и литература действително са му предоставили достатъчно научни аргументи, за да

„рeвизира” някои „стереотипни схващания от миналото”, но и да разкрие „нови линии на мотивация за действие”.

Завършвайки ще обобщя, че представената монография и приложените научни публикации съдържат достатъчно приноси (документални и аналитични), което ми дава основание да предложа на уважаемите членове на Научното жури да гласуват положително за присъждане на гл. ас. д-р **ВЛАДИМИР НИКОЛОВ ЗЛАТАРСКИ** академичната длъжност „ДОЦЕНТ” за нуждите на Секция „Нова българска история” на Института за исторически изследвания при БАН. Професионалното направление е 2.2. История и археология, научна специалност „История на България” (Нова българска история).

1 август 2016 г.

В. Тошкова